

MỘT SỐ BIỆN PHÁP TÍCH HỢP YẾU TỐ GIÁO DỤC TÀI CHÍNH TRONG DẠY HỌC MÔN TOÁN Ở TIỂU HỌC

SOME MEASURES FOR INTEGRATING FINANCIAL EDUCATION INTO MATHEMATICS TEACHING AT THE PRIMARY SCHOOL LEVEL

Mai Thị Hiền^{1,+},
Đỗ Tiến Đạt²

¹Trường Đại học Tân Trào;

²Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

+ Tác giả liên hệ • Email: maihiendhhttq@gmail.com

Article history

Received: 31/3/2026

Accepted: 31/5/2026

Published: 05/7/2026

Keywords

Financial education,
integrated, Mathematics
teaching, primary school

ABSTRACT

In the context of current reforms in general education, which emphasize the development of students' qualities and competencies, financial education is considered a necessary component to help students form preliminary financial knowledge. At the primary school level, Mathematics teaching offers favorable conditions for integrating financial education through performing mathematical operations and solving practical problems. This paper proposes two measures for integrating financial education into primary school mathematics teaching, namely (1) designing integrated financial education content and (2) developing methods for financial education within the teaching and learning process. Illustrative examples underscore that integration can be flexibly implemented in introductory, knowledge formation, practice, and application activities. This paper contributes to concretizing the integration of financial education in primary school mathematics teaching and suggests some directions for instructional implementation.

1. Mở đầu

Trong bối cảnh nền kinh tế hiện đại với sự phát triển nhanh chóng của các hoạt động tài chính cá nhân, việc trang bị cho người học những hiểu biết và kỹ năng tài chính cơ bản ngày càng trở thành yêu cầu quan trọng của giáo dục phổ thông. Nhiều tổ chức quốc tế khẳng định, hiểu biết tài chính không chỉ bao gồm kiến thức mà còn gắn với kỹ năng, thái độ và hành vi cần thiết để cá nhân đưa ra các quyết định tài chính phù hợp trong cuộc sống (OECD, 2012). Các chương trình đánh giá quốc tế như PISA cũng đã đưa hiểu biết tài chính vào nội dung khảo sát, qua đó cho thấy xu hướng tăng cường giáo dục tài chính (GDTC) trong nhà trường ở nhiều quốc gia (OECD, 2019). Ở cấp tiểu học, GDTC thường được tích hợp thông qua hoạt động dạy học liên môn với các môn học khác, trong đó môn Toán có nhiều điều kiện thuận lợi để triển khai do gắn với các hoạt động tính toán và giải quyết các tình huống thực tiễn liên quan đến tiêu dùng và quản lý tài chính cá nhân.

Các nghiên cứu trước đây về GDTC trong nhà trường có thể được phân thành ba hướng chính. Hướng thứ nhất tập trung vào việc xác định bản chất và cấu trúc của hiểu biết tài chính (financial literacy), trong đó nhấn mạnh sự kết hợp giữa kiến thức, kỹ năng, thái độ và hành vi tài chính, đồng thời coi đây là cơ sở để xây dựng các khung đo lường và định hướng GDTC (Atkinson và Messy, 2012; OECD, 2012). Hướng thứ hai xem xét vai trò và tác động của GDTC đối với hành vi và kết quả tài chính của cá nhân. Nhiều nghiên cứu thực nghiệm và tổng hợp cho thấy, GDTC có ảnh hưởng tích cực đến việc ra quyết định, tiết kiệm, lập kế hoạch và quản lý tài chính (Lusardi và Mitchell, 2014; Kaiser và Menkhoff, 2020; Kaiser và cộng sự, 2022). Hướng thứ ba tập trung vào việc tổ chức GDTC trong nhà trường theo hướng liên kết, tích hợp vào các môn học và hoạt động dạy học, nhấn mạnh việc gắn nội dung tài chính với các tình huống học tập cụ thể nhằm hỗ trợ HS hình thành hiểu biết tài chính trong bối cảnh thực tiễn (Batty và cộng sự, 2020; OECD, 2020). Ở Việt Nam, nghiên cứu về tích hợp GDTC trong dạy học môn Toán bước đầu đã được quan tâm. Trần Thúy Nga (2022) đã chỉ ra cơ sở tích hợp GDTC trong dạy học môn Toán ở trường tiểu học từ định hướng của Chương trình giáo dục phổ thông 2018; Hoa Ánh Tường và cộng sự (2023) đề xuất quy trình thiết kế tình huống dạy học Toán theo định hướng tích hợp GDTC và minh họa quy trình này thông qua thiết kế tình huống dạy học “Ứng dụng làm tròn số thập phân vào việc thanh toán hóa đơn”,... Những nghiên cứu trên cho thấy, môn Toán có ưu thế rõ rệt trong việc tích hợp GDTC do giữa nội dung môn học và các yếu tố GDTC có sự giao thoa

tự nhiên, tạo điều kiện thuận lợi để xây dựng các nội dung và hoạt động học tập gắn với thực tiễn. Tuy nhiên, nhìn chung vẫn còn thiếu những nghiên cứu đi sâu vào việc đề xuất các biện pháp cụ thể nhằm tích hợp yếu tố GDTC trong quá trình dạy học môn Toán ở tiểu học.

Bài báo trình bày một số vấn đề lý luận về hiểu biết tài chính và GDTC đối với HS tiểu học, từ đó đề xuất biện pháp tích hợp một số yếu tố GDTC trong dạy học môn Toán ở tiểu học. Thông qua đó, bài báo góp phần cung cấp thêm cơ sở lý luận và gợi ý thực tiễn cho GV tiểu học trong việc tổ chức các hoạt động dạy học môn Toán gắn với GDTC, hỗ trợ HS hình thành bước đầu hiểu biết, kỹ năng và hành vi tài chính phù hợp.

2. Phương pháp nghiên cứu

Bài báo được thực hiện theo hướng nghiên cứu định tính thông qua phương pháp phân tích và tổng hợp tài liệu nhằm làm rõ cơ sở lý luận của GDTC và khả năng tích hợp GDTC trong dạy học môn Toán ở tiểu học. Thiết kế nghiên cứu này phù hợp với mục tiêu đề xuất một số biện pháp tích hợp yếu tố GDTC trong quá trình tổ chức dạy học môn Toán ở tiểu học. Nguồn tài liệu nghiên cứu bao gồm Chương trình giáo dục phổ thông 2018 của Bộ GD-ĐT, các công trình nghiên cứu trong và ngoài nước về GDTC, dạy học môn Toán ở tiểu học. Đồng thời, bài báo tiến hành phân tích nội dung chương trình môn Toán ở tiểu học và tiến trình tổ chức hoạt động dạy học theo Công văn số 2345/BGDĐT-GDTH của Bộ GD-ĐT (2021) nhằm xác định các cơ hội tích hợp GDTC trong dạy học môn Toán.

Trên cơ sở phân tích tài liệu, bài báo sử dụng phương pháp phân tích nội dung, tổng hợp và khái quát hóa để xác định các yếu tố GDTC phù hợp với đặc điểm nhận thức của HS tiểu học; từ đó đề xuất các biện pháp tích hợp GDTC trong tiến trình tổ chức hoạt động dạy học môn Toán ở tiểu học. Các biện pháp và ví dụ minh họa được xây dựng bảo đảm sự phù hợp với mục tiêu môn học, đặc điểm của HS tiểu học và yêu cầu phát triển phẩm chất, năng lực của Chương trình giáo dục phổ thông 2018.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Quan niệm về hiểu biết tài chính và giáo dục tài chính đối với học sinh tiểu học

3.1.1. Quan niệm về “hiểu biết tài chính” đối với học sinh tiểu học

Hiểu biết tài chính được xem là một yếu tố quan trọng, giúp cá nhân đưa ra các quyết định tài chính phù hợp trong cuộc sống. Trong các nghiên cứu quốc tế, khái niệm này thường không chỉ giới hạn ở kiến thức mà còn bao gồm khả năng vận dụng vào thực tiễn. Huston (2010) cho rằng, hiểu biết tài chính bao gồm hai thành tố cơ bản là kiến thức tài chính và khả năng sử dụng kiến thức đó trong quá trình ra quyết định. Ở góc độ rộng hơn, Atkinson và Messy (2012) xác định hiểu biết tài chính là sự kết hợp của kiến thức, thái độ và hành vi tài chính, qua đó nhấn mạnh vai trò của yếu tố hành vi trong việc hình thành các quyết định tài chính. Theo OECD (2012), hiểu biết tài chính là tổng hợp nhận thức, kiến thức, kỹ năng, thái độ và hành vi tài chính cần thiết để có thể đưa ra các quyết định lành mạnh và cuối cùng đạt được lợi ích tài chính. Quan niệm này cho thấy, hiểu biết tài chính không chỉ là tri thức mà là một cấu trúc tổng hợp, có thể hình thành và phát triển thông qua giáo dục.

Trong bài báo này, chúng tôi quan niệm rằng “hiểu biết tài chính đối với HS tiểu học” là sự hình thành ban đầu ở các em về kiến thức, kỹ năng, thái độ và hành vi liên quan đến tiền bạc và các hoạt động tài chính gắn gũi trong đời sống hằng ngày. Sự hình thành này cần phù hợp với đặc điểm lứa tuổi HS tiểu học, tức là gắn với những tình huống cụ thể, trực quan, quen thuộc và kinh nghiệm sống của các em.

3.1.2. Giáo dục tài chính trong dạy học môn Toán ở tiểu học

GDTC là một lĩnh vực được tiếp cận theo nhiều cách khác nhau trong các nghiên cứu quốc tế, phản ánh sự phát triển của nhận thức về vai trò của GDTC trong đời sống KT-XH. GDTC được hiểu là quá trình cung cấp thông tin và hình thành hiểu biết về các khái niệm, sản phẩm và dịch vụ tài chính, qua đó hỗ trợ cá nhân trong việc ra quyết định tài chính (OECD, 2005). Cùng với sự phát triển của các nghiên cứu, nội hàm của GDTC được mở rộng theo hướng không chỉ bao gồm kiến thức, mà còn nhấn mạnh đến việc hình thành kỹ năng và hành vi tài chính. Các kết quả nghiên cứu thực nghiệm và tổng hợp cho thấy, GDTC có tác động tích cực đến hiểu biết và hành vi tài chính của cá nhân, góp phần nâng cao hiệu quả các quyết định tài chính trong thực tiễn (Kaiser và Menkhoff, 2020; Kaiser và cộng sự, 2022).

“GDTC trong dạy học môn Toán ở tiểu học” có thể hiểu là quá trình tổ chức các tác động sư phạm thông qua nội dung, tình huống và hoạt động học tập môn Toán ở tiểu học nhằm hình thành cho HS những hiểu biết tài chính ban đầu, bao gồm kiến thức, kỹ năng, thái độ và hành vi phù hợp với lứa tuổi trong những vấn đề tài chính gắn gũi của đời sống hằng ngày. Theo quan niệm này, GDTC trong dạy học môn Toán ở tiểu học không phải là đưa vào những tri thức tài chính tách biệt, mà là tổ chức quá trình dạy học dựa trên sự giao thoa giữa nội dung môn Toán và các yếu tố GDTC để góp phần hình thành hiểu biết tài chính cho HS.

3.2. Cơ sở của việc tích hợp yếu tố giáo dục tài chính trong dạy học môn Toán ở tiểu học

Dạy học tích hợp là một cách tiếp cận trong đó, quá trình dạy học được tổ chức nhằm tạo điều kiện cho người học huy động kiến thức, kỹ năng từ các lĩnh vực khác nhau để giải quyết các vấn đề trong học tập và cuộc sống (Bộ GD-ĐT, 2018a). Tích hợp GDTC trong dạy học môn Toán ở tiểu học có thể được xem xét trên ba phương diện chủ yếu: sự tương đồng về mục tiêu giáo dục, sự giao thoa về nội dung và cách thức giải quyết vấn đề. Xét về mục tiêu, cả môn Toán và GDTC đều hướng tới việc giúp HS biết vận dụng những kiến thức đã học để nhận biết, phân tích và lựa chọn trong những tình huống của cuộc sống. Định hướng này cũng phù hợp với yêu cầu của Chương trình giáo dục phổ thông môn Toán 2018, trong đó môn Toán không chỉ nhằm hình thành kiến thức, kỹ năng toán học mà còn chú trọng khả năng vận dụng toán học vào thực tiễn (Bộ GD-ĐT, 2018b).

Xét về nội dung, giữa môn Toán và GDTC có những vùng giao thoa khá rõ. Nhiều vấn đề tài chính gắn gũi với HS tiểu học như sử dụng tiền tệ, lập kế hoạch chi tiêu,... có thể được tiếp cận thông qua các kiến thức và kỹ năng toán học như thực hiện phép tính, so sánh, ước lượng, tính phần trăm,... và giải bài toán có lời văn. Ở bình diện quốc tế, OECD (2019) cũng chỉ ra mối liên hệ giữa hiểu biết tài chính và hiểu biết toán học, đặc biệt ở các nội dung gắn với số học, ước lượng và ra quyết định trong các bối cảnh tài chính. Xét về phương pháp, trong dạy học môn Toán và tiếp cận các tình huống tài chính, HS cần hiểu tình huống, xác định dữ kiện, lựa chọn cách xử lý phù hợp và kiểm tra tính hợp lý của kết quả. Chính sự tương đồng này tạo điều kiện để GDTC được tích hợp vào môn Toán một cách tự nhiên, không phải là sự ghép nối cơ học giữa hai lĩnh vực, giúp HS vừa học môn Toán, vừa bước đầu hình thành hiểu biết và có cách ứng xử phù hợp trong các tình huống tài chính.

3.3. Biện pháp tích hợp yếu tố giáo dục tài chính trong dạy học môn Toán ở tiểu học

Biện pháp 1: Xây dựng yếu tố GDTC trong dạy học môn Toán ở tiểu học.

* *Mục đích của biện pháp:* Nhằm hỗ trợ GV xác định và xây dựng các yếu tố GDTC phù hợp để đưa vào dạy học môn Toán ở tiểu học theo định hướng phát triển phẩm chất, năng lực của HS. Thông qua việc lựa chọn các nội dung, tình huống và bối cảnh thực tiễn phù hợp với mục tiêu bài học và đặc điểm nhận thức của HS tiểu học, biện pháp góp phần giúp GV tổ chức các hoạt động học tập gắn với thực tiễn, từ đó hình thành cho HS những hiểu biết, thói quen và kỹ năng tài chính cơ bản ngay từ cấp tiểu học.

* *Cách thức thực hiện biện pháp:* Để xây dựng yếu tố GDTC trong dạy học môn Toán ở tiểu học, cần được triển khai theo hai hướng tiếp cận sau:

(1) Tiếp cận từ nội dung toán học: Xác định các yếu tố GDTC lồng ghép trong dạy học phù hợp với kiến thức toán học. Theo hướng này, GV xuất phát từ nội dung kiến thức toán học của bài học để lựa chọn các yếu tố GDTC tương ứng thông qua các tình huống, giúp HS biết vận dụng kiến thức toán vào các bối cảnh thực tiễn. Yếu tố GDTC được tích hợp thông qua ngữ cảnh, dữ liệu và yêu cầu của bài toán nhưng vẫn bảo đảm trọng tâm của bài học.

Ví dụ 1: Trong bài học về “Phép cộng và phép trừ trong phạm vi 100 000” (Toán 3), GV có thể đưa ra tình huống sau: “Lan có 100 000 đồng, Lan muốn mua một quyển vở giá 28 000 đồng và một hộp bút màu giá 35 000 đồng. Hỏi Lan còn lại bao nhiêu tiền? Nếu Lan muốn tiết kiệm ít nhất 40 000 đồng thì Lan có nên mua cả hai loại không?”.

Dụng ý sự phạm về yếu tố GDTC: Ví dụ 1 không chỉ nhằm rèn kỹ năng thực hiện phép cộng và phép trừ với số có năm chữ số, mà hướng HS lựa chọn giữa nhu cầu mua sắm và mục tiêu tiết kiệm. Sau khi HS tìm được kết quả, GV có thể tiếp tục đặt các câu hỏi như: Lan có nhất thiết phải mua cả hai loại đồ dùng ngay không?; Nếu chỉ mua một loại thì Lan sẽ tiết kiệm được bao nhiêu tiền?; Trong tình huống này, em thấy quyết định nào hợp lý hơn? Vì sao?. Với những câu hỏi như vậy giúp HS tính đúng số tiền còn lại và bước đầu nhận ra rằng, khi sử dụng tiền cần biết lựa chọn và ưu tiên, thay vì chỉ tiêu theo mong muốn tức thời.

(2) Tiếp cận từ mục tiêu GDTC để xác định nội dung toán học phù hợp. Với cách tiếp cận này, GV xuất phát từ mục tiêu GDTC đã xác định để lựa chọn nội dung toán học phù hợp khi thiết kế các nhiệm vụ học tập. Ở đây, mục tiêu GDTC giữ vai trò định hướng, còn kiến thức toán học được huy động như công cụ để HS phân tích, xử lý và giải quyết vấn đề. Việc lựa chọn nội dung toán học không giới hạn ở một số dạng kiến thức cụ thể, mà có thể khai thác từ các mạch kiến thức trong chương trình môn Toán ở tiểu học như Số và phép tính, Hình học và đo lường, Một số yếu tố Thống kê và Xác suất. Tùy theo đặc điểm của từng mục tiêu GDTC, GV cần lựa chọn kiến thức toán học phù hợp để hỗ trợ HS thực hiện các phép tính, so sánh, ước lượng, lập kế hoạch hoặc phân tích thông tin; qua đó giúp các em nắm được ý nghĩa của việc chi tiêu hợp lý, biết cân nhắc giữa nhu cầu và khả năng chi trả, bước đầu hình thành những hiểu biết và hành vi tài chính phù hợp.

Ví dụ 2: Với mục tiêu “Tiết kiệm, chia sẻ”, GV có thể thiết kế nhiệm vụ học tập như sau: “Minh được bố mẹ cho 200 000 đồng để chi tiêu. Minh dự định mua một cuốn truyện giá 60 000 đồng và một hộp bút giá 45 000 đồng. Minh

muốn để dành ít nhất 50 000 đồng để tiết kiệm và dành một khoản tiền để chia sẻ với các bạn có hoàn cảnh khó khăn. Hỏi sau khi thực hiện các khoản dự định, Minh còn có thể dùng bao nhiêu tiền để chia sẻ? Nếu Minh muốn chia sẻ 50 000 đồng thì có phù hợp với kế hoạch không?”.

Dụng ý sư phạm về yếu tố GDTC: Ví dụ 2 hướng tới việc giúp HS bước đầu biết cân đối giữa chi tiêu, tiết kiệm và chia sẻ trong cùng một kế hoạch sử dụng tiền. Sau khi HS hoàn thành các phép toán, GV có thể đặt các câu hỏi như: Vì sao Minh nên để dành một khoản tiền trước khi chia sẻ? Nếu Minh muốn chia sẻ nhiều hơn thì cần điều chỉnh khoản chi nào?,... Những câu hỏi này giúp HS hiểu rằng, việc sử dụng tài chính không chỉ là tiêu dùng mà còn gắn với trách nhiệm, sự cân đối và lựa chọn hợp lý trong cuộc sống.

Cách tiếp cận từ mục tiêu GDTC như trên góp phần làm nổi bật vai trò của toán học như một công cụ hỗ trợ HS ra quyết định trong một tình huống về tài chính, đồng thời tạo điều kiện để việc GDTC được triển khai một cách có hệ thống, phù hợp với đặc điểm của HS tiểu học.

Biện pháp 2: Tích hợp yếu tố GDTC trong tiến trình tổ chức hoạt động dạy học môn Toán ở tiểu học

* *Mục tiêu của biện pháp:* Nhằm tích hợp yếu tố GDTC trong tiến trình tổ chức hoạt động dạy học môn Toán ở tiểu học theo hướng phù hợp với mục tiêu bài học và đặc điểm nhận thức của HS; giúp HS vừa củng cố kiến thức toán học, vừa biết vận dụng vào các tình huống thực tiễn liên quan đến quản lý tài chính cá nhân. Đồng thời, biện pháp góp phần hỗ trợ GV triển khai yếu tố GDTC một cách tự nhiên, linh hoạt và không làm tách rời nội dung môn học.

* *Cách thức thực hiện biện pháp:* Việc tích hợp yếu tố GDTC trong nghiên cứu này được thực hiện dựa trên tiến trình tổ chức các hoạt động dạy học môn Toán ở tiểu học theo Công văn số 2345/BGDĐT-GDTH, gồm các hoạt động: Mở đầu, Hình thành kiến thức mới, Luyện tập và Vận dụng (Bộ GD-ĐT, 2021). Trên cơ sở đó, yếu tố GDTC có thể được tích hợp thông qua từng hoạt động của bài học, hoặc ở tất cả các hoạt động dạy học nhằm bảo đảm tính tự nhiên, phù hợp với mục tiêu dạy học môn Toán và đặc điểm nhận thức của HS tiểu học. Để thực hiện biện pháp này, cần triển khai tích hợp yếu tố GDTC vào các hoạt động dạy học như sau:

(1) *Tích hợp một số yếu tố GDTC vào hoạt động Mở đầu.* Ở hoạt động mở đầu, việc tích hợp GDTC nhằm huy động vốn hiểu biết và kinh nghiệm sẵn có của HS liên quan đến các tình huống trong đời sống. Các tình huống được lựa chọn cần bảo đảm tính quen thuộc, gần gũi để HS có thể giải quyết bằng những kiến thức và trải nghiệm đã có, từ đó hình thành nhu cầu nhận thức và tạo tiền đề cho việc tiếp cận kiến thức mới của bài học.

Để tạo hứng thú và huy động kiến thức đã có của HS trước khi vào bài học “Phép cộng trong phạm vi 100 000” (Toán 3), GV có thể tổ chức hoạt động Khởi động thông qua giao cho HS giải bài toán sau:

Ví dụ 3: Nhân dịp năm học mới, mẹ cho Lan 45 000 đồng để mua sách và 23 000 đồng để mua hộp bút. Hỏi Lan có tất cả bao nhiêu tiền để mua đồ dùng học tập?

Trước hết, GV yêu cầu HS đọc tình huống và trao đổi theo nhóm đôi để xác định các dữ kiện của bài toán. GV có thể gợi mở bằng các câu hỏi như: Bài toán cho biết những khoản tiền nào? Muốn biết Lan có tất cả bao nhiêu tiền thì cần thực hiện phép tính gì? Qua đó, HS nhận ra cần thực hiện phép cộng $45\ 000 + 23\ 000$. Tiếp theo, GV tổ chức cho HS thực hiện phép tính bằng cách tính nhẩm hoặc đặt tính theo hiểu biết đã có. Một số HS trình bày cách làm trước lớp, các HS khác nhận xét và bổ sung. Từ kết quả phép tính, GV dẫn dắt HS nhận xét rằng trong thực tế, khi tính tổng số tiền mua các đồ dùng, chúng ta thường sử dụng phép cộng.

GV tiếp tục gợi mở để HS nhận ra điểm mới của bài học. GV có thể đặt câu hỏi: Các số trong phép cộng ở trên có gì khác so với những phép cộng các em đã học trước đây?. Từ đó, giúp HS nhận thấy các số trong bài toán là những số có năm chữ số và kết quả phép tính nằm trong phạm vi 100 000. Điều này đòi hỏi HS cần biết cách đặt tính theo cột dọc và thực hiện cộng lần lượt từ hàng đơn vị đến hàng chục nghìn một cách chính xác. Như vậy, hoạt động khởi động không chỉ giúp HS ôn lại kiến thức về phép cộng đã học mà còn góp phần hình thành nhu cầu tìm hiểu cách thực hiện phép cộng trong phạm vi 100 000.

(2) *Tích hợp một số yếu tố GDTC vào hoạt động Hình thành kiến thức mới.* Trong hoạt động hình thành kiến thức mới, các yếu tố GDTC được sử dụng như một bối cảnh có ý nghĩa để tổ chức cho HS khám phá và chiếm lĩnh kiến thức toán học. Yếu tố GDTC không phải là mục tiêu trực tiếp mà đóng vai trò là phương tiện, góp phần làm rõ bản chất kiến thức và giúp HS nhận thấy ý nghĩa thực tiễn của kiến thức toán học.

Ví dụ 4: Để hình thành kiến thức mới cho HS trong dạy học bài “Tìm hai số khi biết tổng và tỉ số của hai số đó” (Toán 5), GV đưa ra bài toán sau: *Bạn Thanh tiết kiệm được 150 000 đồng. Bạn dùng một phần để mua đồ dùng học tập và một phần để ủng hộ vào Hội chữ thập đỏ. Tỉ số của số tiền mua đồ dùng học tập và số tiền ủng hộ là $\frac{2}{3}$. Tính số tiền mỗi loại?*

Đầu tiên, GV cần tổ chức cho HS từng bước phân tích đề bài, nhận diện dạng toán và tìm ra cách giải thông qua hoạt động khám phá. HS cần đọc kỹ đề bài, xác định “tổng số tiền” là 150 000 đồng và “tỉ số giữa số tiền mua đồ dùng học tập và số tiền ủng hộ” là $2 : 3$. Từ đó, nếu gọi số tiền mua đồ dùng học tập là 2 phần bằng nhau, thì số tiền ủng hộ sẽ là 3 phần bằng nhau. Khi đó, tổng số phần bằng nhau là $2 + 3 = 5$ (phần). GV tiếp tục gợi mở để HS xác định giá trị của một phần bằng cách lấy tổng số tiền chia cho tổng số phần bằng nhau: $150\ 000 : 5 = 30\ 000$ (đồng). Từ đó, HS tìm được: Số tiền mua đồ dùng học tập là $30 \times 2 = 60\ 000$ (đồng); Số tiền ủng hộ Hội Chữ thập đỏ là $30\ 000 \times 3 = 90\ 000$ (đồng).

Thông qua quá trình phân tích và thực hiện các phép toán, GV hướng dẫn HS từng bước hình thành quy tắc giải dạng toán “Tìm hai số khi biết tổng và tỉ số của hai số đó” theo 4 bước: (1) Vẽ sơ đồ đoạn thẳng biểu thị tỉ số của hai số; (2) Tìm tổng số phần bằng nhau; (3) Tìm giá trị của một phần bằng cách lấy tổng hai số chia cho tổng số phần bằng nhau; (4) Tìm mỗi số theo số phần tương ứng.

Tình huống này góp phần giáo dục HS biết cân nhắc khi chi tiêu, sử dụng tiền vào những nhu cầu cần thiết, đồng thời biết chia sẻ, giúp đỡ người khác. Như vậy, nội dung GDTC trong hoạt động hình thành kiến thức mới không tách rời mục tiêu dạy học môn Toán mà được lồng ghép như một bối cảnh thực tiễn, giúp kiến thức toán học trở nên gần gũi và có ý nghĩa hơn đối với HS tiểu học.

(3) *Tích hợp một số yếu tố GDTC vào hoạt động Luyện tập.* Ở hoạt động Luyện tập, việc tích hợp GDTC nhằm củng cố và rèn luyện các kĩ năng toán học thông qua hệ thống bài tập gắn với các tình huống cụ thể. Các nhiệm vụ được thiết kế theo mức độ từ cơ bản đến nâng cao, giúp HS thực hiện thành thạo các thao tác, bước đầu biết vận dụng kiến thức vào bối cảnh thực tiễn.

Ví dụ 5: Trong dạy học bài “Tỉ số phần trăm” (Toán 5), ở hoạt động Luyện tập, GV có thể giao cho HS giải bài toán sau: “*Bạn Mai được mẹ thưởng 200 000 đồng vì đạt danh hiệu HS giỏi. Mai dành 50 000 đồng để bỏ vào lợn đất tiết kiệm. Hỏi số tiền tiết kiệm chiếm bao nhiêu phần trăm số tiền Mai được thưởng?*”.

Với bài toán này, HS vận dụng cách tính tỉ số phần trăm để xác định phần tiền tiết kiệm trong tổng số tiền Mai có. Tuy nhiên, mục đích của hoạt động không chỉ dừng ở việc thực hiện đúng phép tính mà còn hướng HS nhận thức được ý nghĩa của việc quản lí tài chính cá nhân hợp lí. Sau khi HS hoàn thành bài tập, GV có thể đặt một số câu hỏi gợi mở như: Vì sao Mai không dùng hết 200 000 đồng để chi tiêu? Nếu Mai muốn tiết kiệm nhiều hơn thì tỉ lệ tiết kiệm sẽ thay đổi như thế nào? Theo em, việc dành một phần tiền để tiết kiệm có ý nghĩa gì? Câu trả lời mong đợi từ HS: Mai không dùng hết số tiền để chi tiêu vì bạn muốn dành một phần tiền cho những việc cần thiết sau này; nếu Mai tiết kiệm nhiều hơn thì tỉ lệ tiết kiệm sẽ tăng lên; việc tiết kiệm giúp chúng ta biết quản lí tài chính, không chi tiêu lãng phí.

Thông qua thảo luận, HS từng bước hình thành nhận thức về thói quen tiết kiệm, biết lập kế hoạch sử dụng tiền phù hợp với nhu cầu và điều kiện của bản thân, đồng thời hiểu rằng tiết kiệm là một cách chuẩn bị cho những nhu cầu hoặc tình huống cần thiết trong tương lai.

(4) *Tích hợp một số yếu tố GDTC vào hoạt động Vận dụng.* Trong hoạt động Vận dụng, các yếu tố GDTC được khai thác để xây dựng những tình huống có ý nghĩa thực tiễn, đòi hỏi HS huy động tổng hợp kiến thức và kĩ năng đã học. Qua đó, giúp HS không chỉ biết vận dụng kiến thức toán học mà còn bước đầu hình thành khả năng suy nghĩ và đưa ra quyết định trong các tình huống tài chính đơn giản.

Ví dụ 6: Trong dạy học bài “Phép cộng trong phạm vi 100 000” (Toán 3), ở hoạt động Vận dụng, GV có thể tổ chức cho HS tham gia trò chơi học tập theo hình thức dạy học hợp tác nhằm vận dụng kiến thức toán học vào tình huống thực tiễn. GV chia lớp thành các nhóm nhỏ và phát cho mỗi nhóm một bảng giá về các đồ dùng học tập. GV đưa ra tình huống “*Mỗi nhóm được nhà trường hỗ trợ 100 000 đồng để mua đồ dùng học tập cho lớp, nhiệm vụ của các nhóm là lựa chọn các đồ dùng học tập cần thiết sao cho tổng số tiền mua hàng không vượt quá 100 000 đồng và số tiền còn lại không quá 10 000 đồng*”. HS cần ghi tên từng mặt hàng, giá của từng loại và tính tổng số tiền phải trả. Sau thời gian quy định, đại diện các nhóm trình bày phương án của nhóm mình và giải thích lí do lựa chọn.

Yếu tố trò chơi được thể hiện thông qua việc các nhóm cùng tham gia. Nhóm chiến thắng là nhóm lựa chọn được các đồ dùng phù hợp, tính toán chính xác và sử dụng số tiền hiệu quả nhất, tức là tổng số tiền mua hàng gần với 100 000 đồng nhất và không vượt quá mức quy định. Trong trường hợp các nhóm có kết quả tương đương, GV có thể ưu tiên nhóm lựa chọn được nhiều đồ dùng cần thiết hơn, hoặc có cách giải thích hợp lí về phương án chi tiêu của mình. Thông qua hoạt động này, HS được vận dụng kiến thức về phép cộng các số trong phạm vi 100 000 vào tình huống mua sắm quen thuộc. Quá trình GV tổ chức thảo luận và so sánh các phương án lựa chọn giúp HS bước đầu hình thành khả năng đưa ra quyết định tài chính phù hợp ở những tình huống đơn giản của cuộc sống.

4. Kết luận và bình luận

Bài báo đã làm rõ cơ sở lí luận và thực tiễn của việc tích hợp yếu tố GDTC, tiếp đó đề xuất hai biện pháp tích hợp yếu tố GDTC trong dạy học môn Toán ở tiểu học, bao gồm: Xây dựng yếu tố GDTC trong dạy học môn Toán ở tiểu học và Tích hợp yếu tố GDTC trong tiến trình tổ chức hoạt động dạy học môn Toán ở tiểu học. Các ví dụ minh họa cho thấy, việc tích hợp một số yếu tố GDTC có thể được triển khai linh hoạt ở hoạt động Mở đầu, Hình thành kiến thức mới, Luyện tập và Vận dụng, qua đó góp phần giúp HS vừa phát triển năng lực toán học, vừa hình thành những hiểu biết và hành vi tài chính phù hợp với lứa tuổi. Tuy nhiên, bài báo vẫn còn một số hạn chế như chưa tiến hành thực nghiệm sư phạm để đánh giá hiệu quả của các biện pháp đã đề xuất; các ví dụ chủ yếu mang tính minh họa và chưa xây dựng thành hệ thống học liệu hoàn chỉnh phục vụ dạy học. Do đó, trong thời gian tới, cần tiếp tục triển khai các nghiên cứu thực nghiệm nhằm đánh giá tác động của việc tích hợp GDTC đối với sự phát triển hiểu biết tài chính và năng lực toán học của HS tiểu học; đồng thời, cần mở rộng nghiên cứu theo hướng tích hợp GDTC trong các môn học và hoạt động giáo dục khác ở trường phổ thông.

Tuyên bố về vai trò của các tác giả: Đỗ Tiến Đạt: Lên ý tưởng, xác định phương pháp và công cụ nghiên cứu; Mai Thị Hiền: Phân tích dữ liệu và viết bản thảo.

Tuyên bố về GenAI và Quyền tác giả: Trong quá trình chuẩn bị bản thảo này, các tác giả đã sử dụng ChatGPT cho mục đích hỗ trợ tra cứu và tìm kiếm tài liệu tham khảo.

Tuyên bố về xung đột lợi ích: Các tác giả tuyên bố không có xung đột lợi ích.

Thông tin tài trợ: Nghiên cứu này được tài trợ bởi Trường Đại học Tân Trào, tỉnh Tuyên Quang.

Tài liệu tham khảo

- Atkinson, A., & Messy, F.-A. (2012). *Measuring financial literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) pilot study* (OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15). OECD Publishing.
- Batty, M., Collins, J. M., & Odders-White, E. (2015). Experimental evidence on the effects of financial education on elementary school students' knowledge, behavior, and attitudes. *Journal of Consumer Affairs*, 49(1), 69-96.
- Bộ GD-ĐT (2018a). *Chương trình giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể* (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
- Bộ GD-ĐT (2018b). *Chương trình giáo dục phổ thông môn Toán* (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
- Bộ GD-ĐT (2021). *Công văn số 2345/BGDĐT-GDTH ngày 07/6/2021 về việc hướng dẫn xây dựng kế hoạch giáo dục của nhà trường cấp tiểu học*.
- Hoa Anh Tường, Phạm Sỹ Nam, Nguyễn Thị Bích Ngọc (2023). Tích hợp giáo dục tài chính trong dạy học chủ đề “Số thập phân” (Toán 6). *Tạp chí Giáo dục*, 23(13), 7-11. <https://tcgd.tapchigiaoduc.edu.vn/index.php/tapchi/article/view/806/547>
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>
- Kaiser, T., & Menkhoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of Education Review*, 78, 101930. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.101930>
- Kaiser, T., Lusardi, A., Menkhoff, L., & Urban, C. (2022). Financial education affects financial knowledge and downstream behaviors. *Journal of Financial Economics*, 145(2), 255-272. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2021.09.022>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- OECD (2005). *Improving financial literacy: Analysis of issues and policies*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264012578-en>
- OECD (2012). *OECD/INFE high-level principles on national strategies for financial education*. OECD Publishing.
- OECD (2019). *PISA 2018 assessment and analytical framework*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>
- OECD (2020). *PISA 2018 results (Volume IV): Are students smart about money?* OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/48ebd1ba-en>
- Trần Thúy Nga (2022). Tích hợp giáo dục tài chính trong dạy học môn Toán ở trường tiểu học: phân tích từ định hướng Chương trình giáo dục phổ thông 2018 và một số ví dụ. *Tạp chí Giáo dục*, 22(5), 14-19. <https://tcgd.tapchigiaoduc.edu.vn/index.php/tapchi/article/view/358>